

ΝΙΚΗ ΣΤΑΥΡΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΡΑΤΑΝΟΣ

διόπτρα

Πρόλογος

Για να κρατάτε στα χέρια σας το βιβλίο αυτό σημαίνει πως βρίσκεστε σε φάση αναζήτησης – του εαυτού σας, της ζωής που θέλετε να ζήσετε, των αδυναμιών που σας κρατάνε πίσω, της θέλησης να αλλάξετε ρότα. Η πανδημία του κορονοϊού, αφού μας τρομοκράτησε και μας έκλεισε στα σπίτια μας, ανακόπτοντας την αυτοματοποιημένη καθημερινότητα, λειτούργησε ως μια εκκωφαντική υπενθύμιση. Την ίδια υπενθύμιση την οποία οι Ρωμαίοι βοηθοί ψιθύριζαν στον στρατηγό τους, όταν παρέλανε θριαμβευτής έπειτα από μια σημαντική

μάχη: «Θυμήσου πως θα (πρέπει να) πεθάνεις» (Memento mori). Αναπόφευκτα αυτή η κατάσταση πρόσφερε χρόνο για αναστοχασμό, με τις ημέρες και τις νύχτες να μακραίνουν αναπάντεχα. Το σταυροδρόμι όπου οι ερωτήσεις δεν απαιτούν απλώς απαντήσεις, αλλά αποφάσεις, είχε κάνει την εμφάνισή του: Θέλεις να συνεχίσεις τη ζωή που ζεις;

Κάποιοι θα ισχυριστούν –μαζί τους κι εμείς– πως το καταστροφικό στίλ αυτής της υπενθύμισης θα ήταν περιττό, εάν η φιλοσοφική αναζήτηση του εαυτού μας και των σκοπών μας υπήρχε σε μια γωνιά του συνειδητού μας και δεν πατούσαμε το πλήκτρο της σίγασης στις εσωτερικές φωνές. «Μια αστραπή η ζωή μας, μα προλαβαίνουμε» είναι η βολική παρότρυνση του Νίκου Καζαντζάκη, πριν ριχτούμε ξανά στην αρένα της ζωής με νέα στρατηγική.

Η ουσία της φιλοσοφίας του Καζαντζάκη απαιτεί από τον άνθρωπο μία και μόνο υποχρέωση, την πιο απαιτητική: τον συνεχή αγώνα. Για τον Κρητικό στοχαστή δεν υπάρχουν τρικ, όπως διατείνεται η συντριπτική πλειοψηφία των ενθουσιωδών

life coaches, μόνο ουσία. Αν είχε μια απέχθεια, αυτή ήταν για τους παθητικούς ανθρώπους, για εκείνους που βολεύονται, βυθισμένοι στον κανapé τους. Ο ίδιος, όπως και ο Οδυσσέας της δικής του *Οδύσειας*, κινείται στην αντίπερα όχθη, αυτή της συνεχούς αναζήτησης: της αλήθειας, της ομορφιάς, της περιπέτειας. Λάτρης των ταξιδιών, της φύσης, της άσκησης, της θάλασσας, του Αυγούστου, της μαγειρικής της μητέρας του, των φρούτων, της Κρήτης, των ιδεών που ταρακουνούν, της συνειδητοποίησης, της τυφλής δικαιοσύνης και της ελευθερίας, ο Νίκος Καζαντζάκης δεν ήταν τίποτε παραπάνω από ένας συνηθισμένος άνθρωπος – όταν δεν δούλευε. Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι ένας χάρτης του οποίου ο προορισμός δεν είναι συγκεκριμένος, αλλά μοναδικός για τον καθένα. Η πορεία όμως είναι η ζωή!

Το *Έχεις τα πινέλα...* δεν είναι απλώς ένα μάτσο σελίδες με περίτεχνα αποσπάσματα από τα έργα του Καζαντζάκη. Αντί του ενθουσιασμού και των απλουστευμένων τσιτάτων, από τα οποία βρίθουν τα περισσότερα βιβλία πνευματικής ενδυνάμωσης,

εδώ θα βρείτε έναν τρόπο ολιστικής αντιμετώπισης της ζωής, τον οποίο εφάρμοσε ο ίδιος ο στοχαστής. Ο Καζαντζάκης είναι από τους λίγους ανθρώπους που μετουσίωσαν κάθε σκέψη σε πράξη, που βίωνε όλα όσα πρέσβευε, μαζί και τις συνέπειές τους. Ξεχάστε συμπαντικές συνωμοσίες για την εκπλήρωση ονείρων και χαμογελαστούς τσαρλατάνους που διατυμπανίζουν πως η ευτυχία είναι επιλογή. Ο προσωπικός αγώνας του καθενός είναι ένας ανήφορος, μια επίπονη διαδικασία για να καταφέρει ο άνθρωπος να φέρει εις πέρας τον πραγματικό σκοπό του: να μεταμορφωθεί από σκουλήκι που σέρνεται στη γη σε μια πολύχρωμη πεταλούδα· να απελευθερωθεί από τα δεινά της σάρκας και το πνεύμα του να εξυψωθεί. Άλλωστε «οι δυσκολότερες νίκες είναι εναντίον του ίδιου μας του εαυτού», όπως λέει ο Αριστοτέλης.

Αυτό το βιβλίο δεν περιγράφει ολόκληρο το σύμπαν του Νίκου Καζαντζάκη. Πρόκειται για μια εισαγωγή σε κάποιες από τις αρχές και τις πεποιθήσεις του, στη βασική φιλοσοφική του ματιά. Δεν αναλύεται εδώ λεπτομερώς η φιλοσοφία του αλλά οι βασικές παράμετροι που τον καθόρισαν ως άνθρωπο.

Οι σελίδες αυτές δεν γράφτηκαν για να

υποδείξουν στον αναγνώστη πώς να ζει, τι να επιλέγει, τι να απορρίπτει. Αντιθέτως, γράφτηκαν για να σας βοηθήσουν να συνειδητοποιήσετε πού βρίσκεστε, ποια είναι η προοπτική σας ή έστω αν έχετε κάποια εναλλακτική. Μόνο εσείς είστε αρμόδιοι για να αποφασίσετε πώς θα ζήσετε τη ζωή σας.

Ο Καζαντζάκης γράφει στη φίλη του Έντβιγκε: «Υπάρχει ένα μικρό γέλιο σαρκαστικό και προκλητικό, που νικάει κάθε δοκιμασία. Δε βρήκα ποτέ την ευτυχία παρά στην κορφή της πιο μεγάλης απελπισίας. Γιατί; Γιατί επέμεινα (με σφιμένα χέρια, με την περιφρόνηση του θανάτου στην καρδιά) ν' ανεβαίνω ίσαμε το τέλος. Γύρα μου όλα είχαν πάντα οργανωμένα εναντίον μου. Θωρώντας τόσους οχτρούς, ένιωσα πως είμουν έτοιμος, εύθυμος και περιφρονητικός, σιωπηλός και τέλος νικητής. Οι φίλοι μου με νομίζουν ευτυχισμένο γιατί δεν ξέρουν τους αγώνες που προηγήθηκαν τη νίκη. Γιατί δεν ξέρουν πως η ευτυχία μου είναι το ανώτατο άνθος της απελπισίας και της περιφρόνησης για κάθε τι γήινο. Δεν είμαι ένας επαναστατημένος ρομαντικός, ούτε ένας μυστικός, που περιφρονεί τη ζωή, ούτε ένας αυθάδης, που πολεμάει ενάντια στην ύλη.

Αγαπώ τη ζωή, τη γυναίκα, τον Άνθρωπο, το ζώο, τα εφήμερα πράγματα. Έχω απόλυτη συνείδηση της αξίας τους, μα και των συνόρων τους. Δεν κατέχομαι από καμία αυταπάτη, δεν έπεσα σε καμία παγίδα –αν και μπήκα σε όλες τις παγίδες– σαν ένας αουραίος πολύ ευλύγιστος, που μπαίνει μέσα στη φάκα, τρώει το δόλωμα, που βρίσκεται στο βάθος, για να το πιάσει, και φεύγει για άλλες φάκες ξέροντας πως η τελευταία –η παγίδα του θανάτου– τον περιμένει να μπει για να μην ξαναβγεί πια ποτέ».

Ο βίος και η πεμπτουσία του Νίκου Καζαντζάκη

« α 'θελα πολύ να έρθω μαζί σας», είχε πει κάποτε στον Νίκο και στην Ελένη ο ποιητής Τέλλος Άγρας, «να μάθω κι εγώ να ζω με το τίποτα».

Η ασκητική ζωή του Καζαντζάκη δεν ήταν προϊόν κάποιας εσωτερικής του ανάγκης ή εκκεντρικής επιλογής... Προέκυψε σταδιακά, στην πορεία των αναζητήσεών του, καθώς αδυνατούσε να προδώσει το πολύ συγκεκριμένο σύστημα αξιών που τον χαρακτήριζε. Το 1939 γράφει από το Λονδίνο στην Ελένη: «Κάθε μέρα Σας θυμούμαι, και λέω

πως θα 'πρεπε να 'χουμε γεννηθεί εδώ, πλούσιοι, σιωπηλοί, απομονωμένοι, squires [άρχοντες] [...]. Όταν πεθάνω, κάποιος βιογράφος μου θα γράψει –ο ηλίθιος– πως είμουνα φύση ασκητική, με λίγες επιθυμίες, ένας άνθρωπος που ζούσεν άνετα στην εγκατάλειψη και στη φτώχεια. Και κανένας δεν θα ξέρει πως, αν κατάντησα “ασκητής” είναι γιατί δεν μου κάθησε βολετό να ζήσω την αληθινή μου φύση και γιατί προτίμησα πάλι τη γύμνια από τη φτηνή μπουρζουαζιστική εξευτελιστική λιβρέα».

Ίσως ο Ηρακλειώτης δημιουργός να επηρεάστηκε από το πάθημα του Λέοντος Τολστόι, ο οποίος προς τα τέλη της ζωής του επιζητούσε να ζήσει μακριά από τα πλούτη που είχε αποκτήσει, αλλά η οικογενειακή ζωή και τα κοινωνικά στερεότυπα εμπόδισαν την επιθυμία του. Έτσι, ο Ρώσος λογοτέχνης, μια από τις κορυφαίες μορφές της παγκόσμιας μυθιστοριογραφίας, ζούσε για χρόνια σε ένα πέλαγος τύψεων και αδυναμίας να πραγματοποιήσει την απόφαση που πήρε. Τελικά, όταν το αποφάσισε, στα 82 του, ανέβηκε σε ένα τρένο για να φύγει μακριά από την κατοικία του, αλλά εξαιτίας της εύθραυστης υγείας του δεν άντεξε. Κατέβηκε στο Αστάποβο, αδύναμος

και αποκαμωμένος, του δόθηκε ένα κρεβάτι και εκεί άφησε την τελευταία του πνοή.

Ο Νίκος Καζαντζάκης, από την άλλη, γαλουχημένος από έναν σκληρό πατέρα στους άγραφους κώδικες της τιμής και της υπόληψης, κάνει πράξη καθετί που πρεσβεύει χωρίς εκπτώσεις. Παρότι οι πειρασμοί εμφανίζονται συχνά πυκνά στη ζωή του, αντιστέκεται ή αδυνατεί να υποκύψει, ίσως και από ψυχαναγκασμό. Δεν προδίδει τα ιδανικά του, συνεχίζει τη μοναχική του πορεία στωικά, αποδίδοντας μεταφυσικές διαστάσεις στον ανήφορό του.

Η ζωή του Κρητικού λογοτέχνη είναι πολυτάραχη. Ταξιδεύει πολύ, σε μια Ευρώπη που φλέγεται από δύο παγκοσμίους πολέμους, χωρίς σταθερό εισόδημα και βάση. Περνάει τη ζωή του στο Ηράκλειο, στην Αθήνα, στην Αίγινα, στο Παρίσι, στο Βερολίνο, στη Βιέννη, στο Γκότεσκαμπ («στην κορυφή της ευτυχίας και της Τσεχοσλοβακίας», όπως συνήθιζε να λέει στην Ελένη) και καταλήγει στην Αντίμπ, όπου θα περάσει τα τελευταία εννιά χρόνια της ζωής του, μέχρι που αφήνει την τελευταία του πνοή στο Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο του Φράιμπουργκ στη Γερμανία στις 26 Οκτωβρίου 1957.

Αν και καταφτάνει στην Αθήνα στα 18 του, ο Καζαντζάκης γίνεται αμέσως γνωστός στους λογοτεχνικούς κύκλους με το μυθιστόρημα *Όφης και κρίνο*, το δοκίμιο *Η αρρώστια του αιώνα* και το θεατρικό *Ξημερώνει*. Κόντρα στη θέληση του πατέρα του, παντρεύεται τη Γαλάτεια Καζαντζάκη στο εκκλησάκι του νεκροταφείου του Ηρακλείου, φοβούμενος πως, αν τους έβρισκε, θα διέκοπτε το μυστήριο, παρότι ζούσαν ήδη δύο χρόνια ανύπαντροι, κάτι ιδιαίτερος αταίριαστο με τα ήθη της εποχής. Σύντομα ξεσπά κρίση στον γάμο τους, ο Καζαντζάκης αρχίζει τα ταξίδια – δημοσιογραφικές αποστολές– και η Γαλάτεια καταπιάνεται επίσης με τη λογοτεχνία, αλλά και με την πολιτική, καθώς η Οκτωβριανή Επανάσταση ξεσπά στη Ρωσία.

Γοητευμένος από την πολλά υποσχόμενη παγκόσμια ανατροπή είναι και ο Καζαντζάκης, γι' αυτό σκέφτεται σοβαρά να μετακομίσει στη Σοβιετική Ένωση. Όμως μετά τη διάλυση του γάμου του με τη Γαλάτεια εμφανίζεται στη ζωή του η νεαρή δημοσιογράφος Ελένη Σαμίου. Το φλογερό ειδύλλιό τους θα διακοπεί μόνο έπειτα από 33 χρόνια με τον θάνατο του συγγραφέα. Όλον αυτό τον καιρό η

Ελένη τού παραστέκεται: συμμαχητής (σύμφωνα με την *Ασκητική* του), δακτυλογράφος, νοσοκόμα, ιδιαίτερα και μάνατζέρ του. Παντρεύτηκαν το 1946 με κουμπάρο τον επιστήθιο φίλο του Καζαντζάκη Άγγελο Σικελιανό, έναν από τους ποιητές που τον επηρέασε, αν και όχι δραματικά.

Υπάρχει μια μακρά σειρά σημαντικών προσώπων που διαμόρφωσαν τη σκέψη του: ο Χριστός, ο φιλόσοφος και καθηγητής του στο Παρίσι Ανρί Μπεργκσόν, ο Βούδας, ο Γκάντι, ο Νίτσε, ο Τολστόι, ο Γιώργος Ζορμπάς. Ο «υπεράνθρωπος» του Γερμανού φιλοσόφου μοιάζει να είναι η μεγαλύτερη πρόκληση για εκείνον. Προσπαθώντας να συνδέσει κάτι από τη φιλοσοφική σκέψη όλων αυτών των σημαινόντων προσώπων με λίγη από τη δίψα και την τρέλα για ζωή του λαϊκού ήρωά του (σ.σ. Ζορμπά), ο Καζαντζάκης αποπειράται σε όλη του τη ζωή να πλησιάσει τον «υπεράνθρωπο». Απαλλαγμένος αλλά και στερημένος από αγαθά περιττά και ανέσεις, δίνει τη μάχη της επικράτησης του πνεύματος έναντι της ύλης. Ακολουθώντας τα βήματα του Γκάντι, προσπαθεί να ζει τη ζωή του λιτά, αφού δεν μπορεί να κάνει και διαφορετικά στην προσπάθειά

του να μην προδώσει τη συνείδησή του και όσα πρέσβευε.

Η επαναστατική φύση του Καζαντζάκη συνοψίζεται σε μια φράση: «Να σπάσουμε την τωρινή ισορροπία, να φτιάξουμε μια ανώτερη». Το αναφέρει ακόμη και για τον Θεό: είναι «η δύναμη που σπάζει αιώνια την κάθε ισορροπία».

Η απελευθέρωση του ανθρώπου από τα δεσμά της ελπίδας, της απελπισίας ή της ανταμοιβής, η συνειδητοποίηση πως το ταξίδι και η συλλογή εμπειριών είναι η πραγματική πατρίδα κάθε ατόμου και όχι ένας προορισμός-κορυφή ήταν το βαθύ νόημα της δικής του *Οδύσειας*, του μεγαλειώδους έργου του των 33.333 έμμετρων στίχων, το οποίο ήταν το πιο σημαντικό του, σύμφωνα με τον ίδιο. Ένας γενναίος και ειλικρινής άνθρωπος δεν έχει ανάγκη την ελπίδα ή την ανταμοιβή. Το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι να κατακτήσει μόνος του τη γνώση και το πραγματικό νόημα της ζωής, αυτό που του ορίζει η καρδιά του. Κι εκεί ακριβώς βρίσκεται η ευτυχία: πώς ορίζουμε μόνοι μας, ελεύθεροι, αυτό που θέλουμε να κάνουμε με τη ζωή μας.

Ο Καζαντζάκης δίνει πρώτος το παράδειγμα·

γίνεται ο άνθρωπος που ονειρεύεται και δεν απέχει πολύ από τον «υπεράνθρωπο» του Νίτσε. Το νόημα της ζωής είναι να φτάσουμε κοντά στην υπέρτατη δύναμη, εκείνη που δίνει τάξη στο χαοτικό σύμπαν, να γίνουμε μέρος του μηχανισμού αυτού και όχι το αποτέλεσμα. Η ελευθερία ως έννοια είναι εκείνη που τον ταλαιπωρεί ήδη από τα παιδικά του χρόνια. Ο πατέρας του και ο παππούς του πολέμησαν τους Τούρκους για την ελευθερία της Κρήτης. Όταν η πατρίδα του απελευθερώθηκε, είδε έναν άλλο ζυγό, πιο πολύπλοκο, να του κόβει την ανάσα: Ο πατέρας του και οι επιθυμίες του βάραιναν κάθε του απόφαση. Ο απαγορευμένος καρπός για εκείνον, η Γαλάτεια, θα γίνει η αιτία και η αφορμή για τη ρήξη των δύο αντρών. Ποτέ τους δεν κατάφεραν να επικοινωνήσουν. Παρόλο που ο Νίκος λάτρευε τον πατέρα του και ήθελε να τον κάνει υπερήφανο, η αδυναμία του πατέρα του να τον κατανοήσει κατέστησε τη συνύπαρξή τους αδύνατη. Θα μπορούσαμε να πούμε πως ο Καζαντζάκης εφευρίσκει τον εαυτό του, τη θέση του μέσα στην πνευματική κοινότητα, μόνο όταν ο πατέρας του πεθαίνει και απελευθερώνεται από αυτόν.

Η σύγκρουσή του με τη στειρότητα της σκέψης του Πάπα και των επικεφαλής της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, αλλά και με την καθεστηκυία τάξη της χώρας έφθειραν το σώμα του, αλλά ενίσχυσαν το πνεύμα του. Είδε έναν άλλον Ιησού, έναν άλλον Οδυσσέα, έναν άλλο Καποδίστρια· είδε την ανθρωπινή υπόσταση πίσω από την επίπλαστη «ισχυρή» εικόνα, πάντοτε με τη γενναιότητα των Κρητικών, που τόσο θαύμαζε και τίμησε.

1

Η καλύτερη εκδοχή του εαυτού σου

«Φτιάξτε μια εικόνα του εαυτού σας, όπως θα θέλατε να είστε και προσπαθήστε να της μοιάξετε».

Απόσπασμα από επιστολή του Νίκου Καζαντζάκη στη μετέπειτα σύζυγό του Ελένη, από το βιβλίο Ελένη Καζαντζάκη, *Νίκος Καζαντζάκης: Ο ασυμβίβαστος*

Ο Νίκος Καζαντζάκης έγραψε την παραπάνω πρόταση στην Ελένη, όταν εκείνη ήταν περίπου 22 ετών, σε μια ηλικία δηλαδή που ο καθένας αναζητά τη θέση του στον κόσμο. Από αυτό το σταυροδρόμι περνάει κάθε άνθρωπος, όχι μόνο μια

φορά ούτε σε προκαθορισμένες ηλικίες. Συνήθως είναι κάποιο τυχαίο γεγονός που ενεργοποιεί αυτή την αγωνιώδη ανησυχία: Πώς θα πρέπει να πορευτώ στη ζωή μου; Τα θέλω υπαγορεύονται από την ψυχή και την καρδιά, ενώ τα πρέπει από το μυαλό. Τα θέλω εξαρτώνται από την ορμή που εκφράζονται, ενώ τα πρέπει από την αυτοπειθαρχία. Ο συνδυασμός τους, μαζί με μια ειλικρινή ενδοσκόπηση που απαιτείται να κάνει ο καθένας τεστάροντας τα πραγματικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, είναι που θα φανερώσει και την ποιότητα της ζωής του. Μόνο αρνούμενος κάποιες τετριμμένες καθημερινές απολαύσεις μπορεί κανείς πραγματικά να αγγίξει τους μεγαλεπήβολους στόχους του!

Ο σπουδαίος στοχαστής κατάφερε από την εφηβική του ηλικία να βρει τον σκοπό της ζωής του, που δεν ήταν άλλος από τη συγγραφή. Όμως μη φανταστείτε πως για να γίνει κανείς συγγραφέας απαιτείται μόνο να διηγείται όμορφες ιστορίες και να συνδυάζει αριστοτεχνικά όμορφες και σπάνιες λέξεις. Το ταλέντο δεν είναι αρκετό από μόνο του σε κανέναν επαγγελματικό τομέα.

Το ίδιο συμβαίνει και με τον σεβασμό. Απαιτείται

συνεχής προσπάθεια, κόπος και ίσως κάποιες αποτυχίες (πρέπει πρώτα να ηττηθείς για να αναγνωρίσεις τη σημασία της νίκης) για να καταφέρει κανείς να κερδίσει την αναγνώριση. Άρα μία από τις πιο σημαντικές αποφάσεις της ζωής είναι να βρεις τον ορισμό της δικής σου ύπαρξης και να ξεδιπλώσεις όλες τις –ξεχωριστές– πτυχές του χαρακτήρα σου. Να ξεκαθαρίσεις εκείνα τα συγκεκριμένα στοιχεία που θα ήθελες να σε χαρακτηρίζουν και μέσω αυτών να εντοπίσεις τη θέση σου στην κοινωνία, στο εργασιακό σου περιβάλλον, στις παρέες σου, στον ευρύ και στον στενό οικογενειακό σου κύκλο.

Είσαι αυτό που σκέφτεσαι, είσαι οι επιλογές σου, είσαι οι φίλοι σου, είσαι οι ερωτικοί σου σύντροφοι, είσαι εντέλει οι πράξεις σου, που περικλείουν όλα όσα σκέφτηκες και εφάρμοσες, αφού «κανείς δεν έχει γίνει ποτέ γνωστός από τις μύχιες σκέψεις του». Οι πράξεις, ο άνθρωπος που δρα σύμφωνα με όσα του προστάζει το σύστημα των αξιών του και οι ιδέες που κουβαλά είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία στο έργο του Καζαντζάκη (σε αυτό το κομμάτι θα επανέλθουμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο). Όλα όμως ξεκινούν από αυτά που

πιστεύουμε οι ίδιοι για τον εαυτό μας και στη συνέχεια, από τη στιγμή που ζούμε σε μια κοινωνία ανθρώπων, από εκείνα που πιστεύουν οι άλλοι για εμάς.

Το πρώτο λοιπόν βήμα που πρέπει να κάνεις είναι αυτό: να φτιάξεις την ιδανική εικόνα για τον εαυτό σου· να τον κατασκευάσεις όπως θα ήθελες να σε βλέπεις εσύ ο ίδιος. Αυτό συμβουλεύει κι ο Καζαντζάκης τη νεαρή Ελένη. Βέβαια κάθε άνθρωπος έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, βάσει των οποίων θα δομηθεί αυτή η ιδανική εικόνα. Αυτό θα είναι και το μεγάλο στοίχημα: να εξελίξεις τα υπάρχοντα χαρακτηριστικά σου. Ποια είναι όμως τα προτερήματά σου και πού μειονεκτείς; Αυτή είναι μια πολύ σημαντική ερώτηση που θα πρέπει να κάνεις στον εαυτό σου και να διερευνήσεις κάθε πτυχή του. Για παράδειγμα, όλοι γελάνε με τα αστεία σου και θέλεις να είσαι η ψυχή της παρέας. Πρέπει να βρεις όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά του εαυτού σου που σε κάνουν αγαπητό ανάμεσα στους φίλους και στους συγγενείς και να τα αναπτύξεις.

Εσύ ο ίδιος άλλωστε θα ορίσεις πώς –και αν– θα εξελιχθείς. Αυτή σου η απόφαση θα επηρεάσει τόσο

τον τρόπο που βλέπεις και αξιολογείς εσύ ο ίδιος τον εαυτό σου όσο και τον τρόπο με τον οποίο σε βλέπουν και σε κρίνουν οι άλλοι.

Έχοντας κάνει μια βαθιά ενδοσκόπηση, έχοντας εντοπίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και γνωρίσματα της προσωπικότητάς σου, μπορείς να επιλέξεις σε ποια κομμάτια θα εξελιχθείς, τα οποία και θα αποτελέσουν το ζητούμενο, την καλύτερη εκδοχή του εαυτού σου. Αυτή η εξέλιξη απαιτεί κόπο, χρόνο, μελέτη και πίστη στο αποτέλεσμα. Απαιτεί να θέτεις κάποια στάνταρ στον εαυτό σου κάθε τόσο, τα οποία καλείσαι να ξεπερνάς. Για παράδειγμα, κάποιος ζητάει από τον εαυτό του να είναι ένας άνθρωπος στοχοπροσηλωμένος, επίμονος, καλλιεργημένος, που τον ενδιαφέρει περισσότερο η ουσία παρά οι εντυπώσεις. Αυτομάτως λοιπόν αυτός ο άνθρωπος έχει βάλει τον εαυτό του σε ένα συγκεκριμένο μονοπάτι: Στον επαγγελματικό τομέα θα πρέπει να δουλεύει μεθοδικά, απτόητος από τις καθημερινές δυσκολίες ή και αποτυχίες, επίμονος μέχρι την επιτυχή έκβαση του έργου του. Στον προσωπικό τομέα θα πρέπει να διαβάζει, να παρακολουθεί ταινίες και σειρές που διευρύνουν την κουλτούρα του.

Βλέπεις πως, όταν επιλέξεις αυτό που θέλεις να γίνεις, όταν επιλέξεις την καλύτερη εκδοχή του εαυτού σου, τότε όλα γίνονται πολύ συγκεκριμένα.

Το ίδιο ισχύει και για την εικόνα που επικοινωνείς στους γύρω σου.

Μπορεί να επιλέξεις να είσαι ο άνετος συγγενής στον οποίο όλοι προσφεύγουν για μια καλή συμβουλή. Ή ο σύντροφος που πάντοτε βρίσκει χρόνο για να σχεδιάσει ένα ιδανικό Σαββατοκύριακο. Ένα πρόσωπο που δείχνει ανοχή απέναντι στο διαφορετικό, ένα πρόσωπο με το οποίο θα μπορεί να συζητήσει κανείς τα πάντα χωρίς να προσβάλλει ή να μειώνει τον συνομιλητή του.

Τα μηνύματα που στέλνεις στους γύρω σου βρίσκονται σε κάθε πτυχή της ζωής σου, τόσο της πραγματικής όσο και της ψηφιακής. Η ψηφιακή σου ζωή είναι εξίσου σημαντική για τους ανθρώπους που δεν σε γνωρίζουν, αλλά που για τους δικούς τους λόγους επιθυμούν να σε γνωρίσουν. Ζούμε σε μια εποχή όπου η εικόνα μας καθορίζεται εν πολλοίς από τις πλατφόρμες των κοινωνικών δικτύων. Άρα μέσω των αναρτήσεων που κάνεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί οι άλλοι να βγάζουν

τα δικά τους συμπεράσματα για την ποιότητα του χαρακτήρα και για τον τύπο της προσωπικότητάς σου. Όταν, για παράδειγμα, ανεβάζεις μόνο αστεία βίντεο με ζώα, εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς πως η βασική σου ανάγκη είναι να γελάς και να αποσπάσαι από τα προβλήματα της καθημερινότητας. Αν κάνεις αναρτήσεις στις οποίες επιτίθεσαι σε πρόσωπα ή θεσμούς, μπορεί να συμπεράνει κανείς πως είσαι εξοργισμένος ή απογοητευμένος. Αν οι φωτογραφίες που ανεβάζεις είναι μόνο δικές σου, μπορεί να συμπεράνει κανείς πως είσαι ναρκισσιστής. Άρα το πρώτο και κύριο συμπέρασμα είναι το εξής: Εσύ τροφοδοτείς τους άλλους με πληροφορίες για να κατανοήσουν ποιος είσαι.

Ωστόσο η εικόνα αυτή δεν μπορεί να είναι παραπλανητική. Για παράδειγμα, υπάρχουν πολλά βιβλία που διδάσκουν πώς να συζητά κανείς για ένα θέμα για το οποίο δεν γνωρίζει τίποτα, πείθοντας όμως τους άλλους πως είναι βαθύς γνώστης. Μην εμπιστεύεστε αυτά τα βιβλία ή, καλύτερα, μη μιλάτε ως ειδήμονας για θέματα που αγνοείτε. Το καλύτερο που έχετε να κάνετε όταν η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από ένα θέμα το οποίο δεν κατέχετε είναι

να ακούσετε προσεκτικά (το κύριο χαρακτηριστικό ενός ευφυούς ανθρώπου) και να κάνετε τις σωστές ερωτήσεις, που προάγουν τη συζήτηση. Αυτό θα έκανε ένας σοφός.

Ο Καζαντζάκης γνωρίζει από πρώτο χέρι πως η διαδικασία της προσωπικής εξέλιξης μέχρι να κατακτηθεί η καλύτερη εκδοχή του εαυτού είναι επίπονη και ατέρμονη. Απαιτεί κόπο και θυσίες, αλλά παράλληλα, κατακτώντας τη μια κορυφή, δημιουργείται η ανάγκη για την κατάκτηση της επόμενης. Οι καρποί των κόπων μας, η ολοένα αυξανόμενη αυτοεκτίμηση και το χτίσιμο υγιούς αυτοπεποίθησης λειτουργούν ως ντοπαμίνες στον εγκέφαλο. Όσο περισσότερα καταφέρνει κανείς, τόσο πιο μακριά θέλει να φτάσει.